

”Bisexuella” relationsformer utanför heteronormen

Blandsexuella och bisexuella relationsformer bland bisexuella

Hanna Bertilsdotter

”We wore the ‘appropriate’ costumes and smiles, but what we said to each other was original. I was not going to vow to obey and honour, and he was not going to accept such promises. Instead our vows consisted of promises to communicate, to understand and to support. I kept my name, and he kept his. For the most part, being with great-aunts the exception, we refer to each other as ‘my partner’ not as ‘my husband’ or ‘my wife’, for if we use traditional terms, people assume we have a traditional arrangement. We are determined to construct our partnership from the start” (Yoshizaki 1992 s.155)

När den bisexuella Amanda Yoshizaki (1992) beskriver giftermåls-ceremonin mellan henne och hennes manlige bisexuelle partner, visar hon hur den traditionella heteronormativa ceremonin, som kommer i uttryck i bl.a. traditionell klädesstil, blandas med det inte så heteronormativa. Med utgångspunkt från några amerikanska studier, Yoshizakis artikel som ger tydliga exempel på hur svårt det kan vara att själv definiera en olikkönad relation, och egna intervjustudier med bisexuella män resp. kvinnor med bisexuella erfarenheter vill jag i denna artikel diskutera möjligheten att i en relation gå utanför det heteronormativa mönstret och skapa ”our partnership from the start”.¹ Jag kommer även att behandla vad det kan innebära att som bisexuell ingår i en *blandsexuell relation* eller *bisexuell relation*.

Några centrala begrepp

I biteoretisk litteratur (t.ex. Pierce Buxton 2001) har man på senare tid valt att skilja mellan olika former av olik- respektive samkönade relationer. Beroende på hur de parter som ingår i relationen identifierar sig kan man därefter definiera relationen som *samsexuell* (*hetero-*, *bi-*, eller *homosexuell*) eller *blandsexuell*.

Samsexuella relationer kan vara sam- eller olikkönade men består av personer som har samma sexuella identitet. En samsexuell olikkönad relation kan vara *heterosexuell*, dvs. bestå av heterosexuella av olika kön eller *bisexuell*, dvs. bestå av bisexuella av olika kön. En samsexuell samkönad relation kan vara *bisexuell*, dvs.

bestå av bisexuella av samma kön, eller *homosexuell*, dvs. bestå av homosexuella av samma kön. *Blandsexuella relationer* kan vara samkönade, dvs. bestå av personer av samma kön men som identifierar sig som homo- och bisexuella. Blandsexuella relationer kan vara olikkönade, dvs. bestå av personer av olika kön men som identifierar sig som heterosexuella och bisexuella. Begreppet "blandsexuella relationer" är min svenska översättning av det amerikanska uttrycket "mixed orientation relationship" eller "mixed orientation couples" (Pierce Buxton 2001 s. 161).

Bisexuella och deras bisexuella partners: bisexuella partnerskap

Amerikanska studier som gjorts (Rust 1995) visar att många bisexuella upplever att monosexuella partners är motvilliga till att ingå i relationer med dem, och att monosexuella som ändå ingår i relationer med bisexuella förväntar sig att de ska vara mindre trogna eller ge sig hän mindre på grund av deras bisexualitet.² I syfte att undvika att hamna i situationer där man tvingas utbilda sin monosexuella partner som har stereotypa föreställningar om bisexuella och bisexualitet, föredrar många bisexuella att ingå i relationer med andra bisexuella. Man antar att andra bisexuella i större utsträckning ska förstå att bisexualitet inte förutsätter icke-monogami men även att man ska få större förståelse om man som bisexuell har en önskan om flera partners. I och med att de flesta människor med bisexuella känslor trots detta identifierar sig som homo- eller heterosexuella (se Fox 1996) kan det vara svårt att finna en partner som identifierar sig som bi. Många bisexuella har även på grund av egen internaliserad bifobi samma stereotypiska föreställningar som monosexuella. (Rust 1996 s. 130)

I samband med ett föredrag om bisexualitet på RFSU den 7 november 2001 frågade jag den, som jag uppfattade, mestadels monosexuella publiken vad för slags associationer de hade kring begreppet bisexualitet. En person tog upp känslan av att inte kunna lita på en bisexuell partner, i och med föreställningen att hon eller han skulle behöva ha en parallell relation med en person av det andra könet. Föreställningen att bisexuella inte har förmåga att vara trogna eller skulle vara särskilt benägna att vara otrogna, kan sägas grundas i en monosexuell position i en blandsexuell relation.

I mina intervjuer förekommer berättelser där en bisexuell partner i relationen hjälper den andra att upptäcka och erkänna sin egen bisexualitet. När intervjupersonen Martin (45 år) träffade sin kvinnliga partner "var" och "upplevde" hon sig som "helt heterosexuell". Han var "helt öppen [om sin 'homosexuella sida'] med detsamma med henne":

Jag kände att vara det, är viktigt för mig, att kunna berätta om min homosexuella sida. Jag och min homosexuella historia så att säga. [...] Och det kändes helt ok för henne.

De har diskuterat detta med bisexualiteten mycket. Martins partner har träffat Martins ”gamla kompisar och så”.

Och då har hon upptäckt sin bisexuella sida också. Och det känns härligt tycker jag. Att jag har varit med och stöttat henne i det, och varit med henne i den upptäckten.

Martin tycker att det har bekräftat honom i hans bisexualitet, att hans partner kan stötta honom. Han säger även att han:

kan känna mig lite stolt här i att jag har visat henne vägen ... att man faktiskt kan vara bisexuell. Man kan tillåta sig att känna varma känslor för både kvinnor och män.

Martin menar att hans bisexualitet var väldigt hotande för henne i början, innan hon förstod riktigt vad det var.

Det som var mest hotfullt för mig i vårt förhållande var ju att hon inte skulle förstå mig. Men ju längre hon gick i processen, desto mer kunde hon förstå mig.

I Gustafs (35 år) fall var det hans bisexuella fru som fick honom att se på sig som själv som bisexuell. Under de första tio åren av deras äktenskap hade inte Gustaf några fantasier om män, något han haft innan äktenskapet, och ”tänkte inte mer på det”.

Vi pratade om att man så där skulle prova någon gång och göra något av dem, men inte mer än det. [...] Det här blir mer och mer intensivt långsamt. Och ju svårare det var att hålla igång den sexuella aktiviteten inom förhållandet desto fler fantasier kom in. Men vi delade ju alla fantasierna. Det var inga hemligheter. Så en vacker dag, jag hade väl kommit på, på något sätt, att jag var rädd för att bli homosexuell, så säger Gertrud, min fru, helt iskallt: ’Men du inser väl själv att du är bisexuell, det måste du väl ha fattat’. – ’Äh, vadå’. – ’Äsch det har jag fattat från första början’.

Gustaf ser det i efterhand som hans och hans före detta frus förhållande varit ”rätt så annorlunda”.

Hon ser nog sig själv som bisexuell, fast hon gör ju inte någon mental grej av det. Hon bryr sig inte alls. Och vi har haft erfarenheter tillsammans, med både en annan man och en annan kvinna. Och hade jättebra erfarenheter av det här. Jätteroligt. Och jag tror inte att det hade gjort någon skillnad. Alltså, hon gick ju inte ut till andra, sa att hon var bisexuell, men hon har aldrig förnekat det heller. Och det, vårt förhållande sprack inte heller på grund av att jag var bisexuell. Jag fick utforska den världen bäst jag ville. Hade inga sådana restriktioner.

Stina (född 1975) som lever i ett olikkönat förhållande med en man som ”har en bisexuell inställning till livet”, träffade en flicka via RFSL-chatten

och ”inledde väl lite sånt älskarinneförhållande, lite så, inte jätteseriöst, direkt”.

Vi träffades några gånger. Men det var också det att man vågade liksom, alltså första gången man vågade säga att man hade en älskarinna, först var det på skämt sedan så insåg folk att ”åh, det är nog på allvar”. Och min sambo kallar henne för det också, ”ja, det är min lilla älskarinna”. Det var rätt skönt att kunna ha det så.

Det innebar inte någon komplikation för Stinas olikkönade förhållande just för att det inte var ”så seriöst”. Stina nämner även att de bodde ganska långt ifrån varandra. Hon har aldrig tyckt att otrohet är ett problem, för henne är otrohet när ”när man ljuger”.

Jag kan aldrig se det som otrohet just för att jag alltid har varit så öppen med att ’men, du kan inte ge mig det en tjej kan ge mig. Det är bara att acceptera. Jag kan inte ge dig vad en kille kan ge. Det förstår jag och det får man helt enkelt acceptera’. Sedan skulle jag aldrig lämna honom för en tjej tror jag, för det är han som är, ’den i mitt liv’. Det är väl också det att man har tryggheten i det.

Tiden, hur länge relationen hittills har varat, kan tolkas som en viktig faktor när det gäller möjligheten till sexuell öppenhet i förhållandet. Stina nämner vid intervjun att hon och hennes sambo varit tillsammans i sex år, och att ”det är en bra grund att stå på”. Stinas manlige sambo har ”funderat lite på det här då i och med att vi diskuterar det här rätt ofta”.

Han säger att han har en bisexuell inställning till livet (skrattar). Han har aldrig blivit kär i någon kille, å andra sidan har han aldrig blivit kär i någon annan tjej sedan vi träffades heller. Men han kan se om en kille ser bra ut. Han skulle kunna tänka sig att vara tillsammans med en kille, men det han ser som negativt är analsex, vilket många ser negativt. Men han skulle ju inte ens kunna tänka sig analsex i ett heterosexuellt förhållande. Så det är nog det enda. Men han tycker ’vadå, skulle jag träffa någon och bli kär i så hade jag väl struntat i det’. Och det är en skön inställning tycker jag. Så han är väl rätt open minded kan man säga.

Hon tror att pojkvännens inställning har förenklat hennes kommutprocess, att hon har haft det stödet. ”Och också att jag inte har behövt skrika ut det för han har vetat om det hemma och det räcker.”

Bisexuella och deras monosexuella partners: blandsexuella partnerskap

Amerikanska studier har visat att partners i blandsexuella äktenskap oftast skiljer sig efter det att den bisexuella partnern kommit ut (Pierce Buxton 2001). De fall där makarna (här bisexuell man och heterosexuell kvinna) lyckats stanna kvar i relationen har vissa gemensamma karaktäristika:

open communication, primary commitment to the marriage, commitment to making the marriage work, rewriting marriage 'rules', love, honesty, the wife's autonomy and acceptance, the husband's compromise, and personal capacities of empathy and flexibility. (Pierce Buxton 2001 s. 163)

Som Pierce Buxton skriver bidrar sådana element till långvarigheten i vilket äktenskap som helst, men deras livskraftighet blir särskilt testade i fallet med blandsexuella par i samband med att den ena kommer ut. Här följer exempel på erfarenheter av att monosexuella partners reagerat på intervjupersonens bisexualitet med förståelse (Mats berättelse) och på fall där det inte gått lika smärtfritt (Georges, Sofias och Selmas berättelser).

Mats (36 år) kvinnliga partner "känner sig som hundra hetero". Han känner att hon "bekräftat mig som bisexuell", att hon har "full förståelse" för honom och att han "behöver inte hemlighålla några sidor av mig själv", han kan vara "öppen för henne" och "diskutera det mesta".

Men ändå kan jag känna att hade jag haft en partner som var bisexuell, så hade man ändå haft en aningen, aningen mer att ge varandra. För då hade man haft det gemensamt också. Och kunnat diskutera det. Min partner hade då på ett bättre sätt kunnat relatera till det utifrån egen erfarenhet.

När George (26 år) kände ett behov av ta fatt i och bearbeta sin bisexualitet, för att han "hade så mycket funderingar", för att det till slut blev "tungt att bära själv" tar han kontakt med en grupp för homo- och bisexuella. Han menar att det kändes viktigt att "känna samhörighet" med andra homo- och bisexuella samtidigt som han inte "ville ha detta som hemlighet längre för min flickvän". "Och då kände jag att jag behövde lite stöd från andra människor, för att klara av att berätta för henne, som jag gjorde sedermera."

George berättar att hans partner kommer från "en rätt konservativ miljö, precis som jag".

Hennes bild av bisexualitet vet jag inte riktigt hur den var egentligen [innan George berättade för henne]. Men hon tog inte det särskilt bra. Hon tog det väl mer som en grej som att här kom det plötsligt ett krav på att jag skulle vara med andra människor då, i synnerlighet killar. [...] Att om en människa identifierar sig som bisexuell så betyder det att man måste ha sex ofta med flera människor. Och hon blev väldigt ledsen och så. Men sen så har ju vi diskuterat det. Vad det är som gäller.

Sofia (född 1976) menar att hon uppfattar att detta med bisexualitet kunde för hennes heterosexuelle manlige partner liksom för henne själv kunde verka hotfullt för att bisexualiteten för henne innebär att inte kunde veta var man har sin partner.

Jag tror dock att det där är en fördom. Jag tror att det har med individ att, hur pass opålitlig man är, men jag vet att han jag var tillsammans med, att han vakade, alltså inte svartsjuk på det sättet, men han var väldigt observant på allting. Och det gjorde honom väldigt otrygg stundom. Fast jag tror inte hela tiden. Jag tror att han var väldigt trygg med mig. Jag kan få människor att känna sig trygga i ett förhållande. Men det var nog ett evigt observerande och vakande från hans sida.

Selma (född 1966) tror att det är lättare att som bisexuell ha en bisexuell partner. I de förhållanden med "tjejer som identifierar sig helt och hållet som lesbiska" hon har haft har hon "mött ganska mycket misstänksamhet" på grund av fördomar som den lesbiska flickvännen haft om bisexuella, exempel på det är att man som bi "skulle vara promiskuös på något vis", eller "inte törs komma ut ur garderoben". "Det är lite trist. Det är ganska lite tolerans, tycker jag, från lesbiska."

Att komma från olika världar

Mats partner har varit med honom ute på RFSL "ett par gånger" samt följt med honom till fester hos en homosexuell nära manlig vän, "Pelle".

Och när det har varit fest hos Pelle, när det bara varit bögar och jag och hon, då har hon ju känt sig lite utanför. När vi umgås med Pelle och hans make, är det inget problem, för deras relation och vår relation är på många sätt så skratretande lika. För jag är ju väldigt lik Pelle i många avseenden. Och hon är väldigt lik Pelles make. Och, så det är ju liksom nästan, ja det är jåkligt kul.

Hanna: Det blir som en riktig parmiddag.

Mats: Ja, precis. Men när det har varit fester där hon har varit den enda kvinnan, eller det bara har varit ett fåtal kvinnor, så har hon känt sig lite utanför. Och när vi har varit på RFSL, det har ju varit några gånger som tjejer har stött på henne, eller bara bjudit upp. Och, ja, hon har ju inte fått panik eller så, men hon har inte tackat ja heller. Och, hon, jag tetas [dialektalt uttryck för retas] ju med henne och retas, och tycker att "ja, ett fruntimmer, det du, du vet inte vad du går miste om, det är fantastiskt". Och då säger hon, "Öh, nej, tror inte det". Hon är föga intresserad.

Selma berättar om hur hon när hon hade förhållande med en man var ute med honom på ett homoställe i Stockholm. Vid de tillfällena menar hon att man "knappt låtsas om" att man är tillsammans. Gör man inte det blir det inte "bra", utan man riskerar att bli "misstänkt för att vara det där paret som vill ha med sig en tjej hem". "Det är så. Det spelar ingen roll hur man är för det vet alla, det är så."

Hon tror att det hade varit lättare om hon känt fler bögar, eller om mannen ingått i samma bekantskapskrets som hon. Om så hade varit fallet hade de kanske kunnat "gå ut och ha roligt". "Då hade det inte syntts att han och jag var ihop, men annars funkade det inte att gå ut så."

I och med att så inte var fallet uppfattar hon att hon blev "avskild" från

homovärlden, att om hon ville gå ut på homoställen så fick hon göra det med sina lesbiska kompisar.

Selma tror inte att partnern märkte av de negativa signalerna på samma vis som hon själv gjorde, i och med att hon känner till de sociala koderna inom homovärlden. Hon uppfattar att de ändå kunde passera som kompisar på vissa homoställen i Stockholm, däremot skulle hon aldrig föreställa sig att gå på RFSL Malmös klubb, ”Indigo”, med honom.

Men jag tycker inte att det gör någonting, det är ändå rätt ok. Det kan man ha massvis av olika åsikter om men jag tycker att det är helt ok. [...] Det är ju ett ställe för homo- och bisexuella som vill träffa andra, man inte ska känna sig hotad av alltför mycket heteroinblandning.

Ett reviderat olikkönat partnerskap/äktenskap

Människor i samkönade relationer kämpar ofta för legitimitet, ett socialt erkännande av deras kärleksrelationer. De arbetar för att hjälpa andra att förstå ”the nature of human bonding and their relationships” (Yoshizaki 1992 s. 156). De har få förebilder som de kan följa vilket innebär att de måste konstruera nya regler. Det olikkönade äktenskapet eller partnerskapet däremot vilar på en historia av rigida regler som definierar det. Exempel på det är de traditionella könsrollerna som Yoshizaki beskriver:

If I say I am married, people immediately have a preconceived idea of the dynamic of my relationship. People assume that I do the cooking and cleaning. People assume that Paul’s needs and desires comes first. People assume that I subjugate my ideas and wants to his. People assume far too much. (Yoshizaki 1992 s. 157)

På motsvarande vis kan man föreställa sig att den bisexuelle som efter en tid i samkönade relationer hamnar i en olikkönad relation kommer att möta den heterosexuella omgivningens förväntningar på ett traditionell olikkönad relation. Exempel på en sådan kan vara att man i den olikkönade relationen antas vilja skaffa barn. Martin (45 år), som större delen av sitt liv levt samman med män men sedan sju, åtta år lever med en kvinna, upplever dock inte att så har varit fallet. När jag i vårt samtal frågar om hans funderingar kring eventuella barn säger han att han har ”funderat mycket kring barn” men att bestämde sig ganska tidigt för att han inte skulle ha barn och arbetar med barn istället.

Sen har ju min kvinna barn. Så på det sättet har jag också blivit lite pappa på något sätt. Och det känns inte aktuellt för oss att skaffa barn tillsammans. Hade vi varit yngre hade vi säkert skaffat barn ihop. Men nu njuter vi av barnbarn istället.

Hanna: Annars kan man ju tänka sig att omgivningens krav förändras om man lever i ett olikkönat förhållande med en kvinna än om man lever i ett samkönat med en man. Så när man befinner sig i ett heterosexuellt förhållande så kanske folk börjar

fundera, men ska du skaffa barn nu då. Men i det här heterosexuella paketet [skratt] så följer det med.

Martin: Ja, just det.

Hanna: Men det är inget som du har känt av.

Martin: Nej, det är det inte.

Yoshizaki skriver att förhållanden är socialt konstruerade, att förhållanden mellan män och kvinnor "need to be developed with an acknowledgment of the sexism and heterosexism in society and a commitment to work toward equality" (a.a). Som bisexuell kvinna menar Yoshizaki sig ha svårt för lesbiska som menar att heterosexualitet är roten till det patriarkala onda och för att vara en sann feminist får en kvinna inte involvera sig med män och särskilt inte ha sex med dem. Yoshizaki skriver:

Heterosexuality – love and attraction to a man – is not the problem. The problem rests in the power dynamic of sexism and the assumptions of heterosexism. [...] In revised heterosexual relationships, sexism and internalized sexism are a dynamic that must be confronted constantly. (Yoshizaki 1992 s. 157f)

Den olikkönade relationen är socialt fördefinierad som maktoabalans, i och med att vi lever i ett patriarkatiskt sexistiskt samhälle, menar Yoshizaki. I sin olikkönade relation har Yoshizaki och hennes partner sålunda att utgå från en maktmässigt obalanserad relation. Hon menar att det tar kraft att vara medveten om detta, i syfte att arbeta för jämlika kompromisser. Med få modeller av "healthy heterosexual relationship to follow" väljer Yoshizaki och hennes partner att ta intryck av Yoshizakis relationer med kvinnor. Yoshizaki skriver:

My relationships with women, including intimate relationships as well as close friendships have given me a perspective on the dynamics of relationships in general. They can serve as a model of relationships with men (a.a).

Yoshizaki menar att hennes äktenskap är ett 'reviderat' äktenskap, och menar att ett sådant inte betyder att han diskar lika mycket som hon, eller att hon arbetar på ett kontor:

A revised marriage goes beyond the realm of the division of labor and into the realm of interpersonal dynamics. Men and women need to learn to talk and to listen to each other, and it isn't easy. In my relationship, we have spent hours upon hours chipping away at our social conditioning. He's learned to express his feelings and I've learned to explain my needs." (a.a. s. 160)

Mats som lever i en olikkönad relation sedan sex år tillbaka säger att hans kvinnliga partner menar att han "är en man som är i kontakt med min kvinnliga sida". Mats menar att han i hela sitt liv har varit en person som "högaktat

kvinnliga egenskaper". Han ser det dock som att hans "egen feminina sida" kommer i uttryck "i mitt sätt att resonera och tänka och relatera till andra människor snarare än mitt sätt att föra mig".

För vad gäller mitt sätt att föra mig, så har jag omedvetet lagt mig till med många maskulina attribut. Och en del fula maskulina ovanor också. Alltså typ, är 'bundy' bilden av en man. [förf. anm: "bundy" är ung. manlig slusk, ordet kommer från TV-serien "Våra värsta år"]

Martin som lever sedan sju, åtta år sedan i en relation med en kvinna, som till en början identifierade sig som heterosexuell men numera identifierar sig som bisexuell, betonar att det är viktigt med frihet, "att inte låta mig begränsas av normer, utan hitta mina egna normer. Det är väldigt befriande." Om relationen till hans kvinnliga partner säger han att det är otryggt att inte ha ett mönster eller några förebilder att gå efter, det innebär att de måste skapa sina egna. Samtidigt tycker han att det är helt underbart att själv bestämma, att det är skönt att hitta nya former för en olikkönad relation. Han ser det som att de kan vara öppna för vad de vill, att de inte vill "fastna i något". Varje dag är ny, och inför varje ny situation har de att fråga sig, "hur ska vi förhålla oss till det här?".

Alternativa relationer: polygami och "relationer med högt i tak"

På samma vis som den samkönade relationen länge har betraktats som "icke-normal", ses den icke-monogama relationen som avvikande, "sick and perverse" (Yoshizaki 1992 s. 159). Intervjupersonen Gustaf (35 år) kom ut som bisexuell mot slutet av äktenskapet (som varade under ca tio års tid) och hade inom ramen för relationen "lov att ha sexuella erfarenheter med män". Han tror att för att man ska "klara av att leva i ett förhållande där man tillåter varandra att ha andra sexuella relationer, då måste man vara ganska stark". "Och man måste vara ganska stark i sin relation." När han frågade sin fru efter det att han vid ett tillfälle haft en sexuell kontakt med en man hur "hon kände",

så sa hon, 'det känns jättebra, det känns helt fantastiskt, jag har fått ge den person som jag älskar mest det han helst vill ha'. Det är också kärlek. För mig är det definitivt det. Om förhållande är starkt från början, så stärker detta förhållandet.

Selma var i slutet av tonåren tillsammans med en kille som hon hade ett öppet längre förhållande med. Hon beskriver det som att det bland de tjejer hon hade sexuella förbindelser med så var detta med hennes olikkönade förhållande aldrig "särskilt populärt", däremot tyckte pojkvännen att "det var lite spännande". Hon tror inte att han kände sig hotad av hennes samkönade förbindelser. Detta

eftersom han dels var några år äldre, dels tror hon inte att "han fattade riktigt att det var samma grej". "Han trodde liksom att jag var nyfiken och ville prova på det där."

Selma ser inte på sig själv som bisexuell utan hetero- eller homosexuell beroende på relationen.

Jag tänkte inte särskilt mycket på tjejer när jag var med den här mannen [hennes senaste pojkvän], ibland sexuellt, tänker på män ibland när jag är med tjejer, men inte särskilt mycket. Jag känner mig heterosexuell när jag är med män och lesbisk när jag är med tjejer.

Hon ser det som att hon känslomässigt är monogam och har inget behov av att ha flera relationer. Däremot saknar hon kvinnor sexuellt "någon gång" när hon har förhållande med män och män när hon har förhållande med kvinnor.

En vanlig stereotyp bild av bisexuella är att de är promiskuösa "because of an inability to commit themselves to long-term monogamous relationships" (Rust 1996 s. 127). Den bisexuella antas ha parallella relationer med både en man och en kvinna eller vara seriellt monogama, dvs. varva relationer med män med relationer med kvinnor. Ingen av mina intervjupersoner hade vid intervjutillfället erfarenhet av parallella relationer. Däremot fanns erfarenheter eller önskemål av att ha relationer med möjlighet att göra sexuella erfarenheter med andra, utanför relationen. I vissa fall fanns önskemål om sådana möjligheter i framtiden (ex. Martin och Mats) i andra fall fanns önskemål att ha det i ett nuläge (Gustaf).

Gustaf (35 år) tycker att behovet av att kunna ha sexuella kontakter utanför primärrelationen kan vara "känsligt att prata om" med andra bisexuella. Att ämnet är "politiskt inkorrekt" att tala om, något som han uppfattar "ligger oss [bisexuella/birörelsen] i fatet". Han ser det som att det är viktigt att det åtminstone internt inom birörelsen ska finnas "en förståelse för att man kan vara mer sexuellt aktiv än andra".

Vilket då absolut inte betyder att man är mer promiskuös. Det innebär också att man ska kunna leva i ett annat förhållande än i en tvåsamhet. Och på sätt ändå, vara folk trogna. [...] Det innebär heller inte att man är en människa som går ut och sårar andra, bara för att man har ett sexuellt aktivt liv.

Svårigheten kan vara som Gustafs berättelse exemplifierar att det är svårt att föreställa sig alternativa relationer, utanför det som Malena Gustafsson kallar "hegemonisk tvåsamhet" (Gustafsson 2001). Han berättar att han inte vet riktigt vad "ett annat förhållande än tvåsamhet" skulle kunna innebära. "Jag stänger inga dörrar. Det kan hända att det finns något som jag inte har sett, i hur man kan ha förhållanden. Jag vet faktiskt inte."

Svårigheten och därmed osäkerheten det väcker att skapa en form av relation som man inte har någon föreställning om, som inte redan finns i form av representationer, som befinner sig utanför normen blir än tydligare i Gustafs vidare resonemang.

Vad händer i en grupp som består av tre människor? Fungerar det överhuvudtaget. Jag är jätteskeptisk. Och då blir det genast ett bekymmer att tänka i de banorna. Men ok, fyra vad händer då? Ok, då får vi parbildningar. Ok, fem... då börjar vi tappa greppet, va. Så att jag kan inte riktigt se hur det ser ut.

Han menar sig ha lättare för att bli förälskad och tända på kvinnor, även om han också kan "tända jättemycket på män". "Men jag har ännu inte blivit förälskad i någon man. Därför så, jag vet inte. Så i dagsläget är det nog en [olikkönad] tvåsamhet med högt i tak jag letar efter, jag tror det."

Martin lever monogamt med en kvinna idag men är "inte säker på att det alltid kommer att vara så". Han har hitintills valt att vara monogam, för att han vill känna sig i "trygg" i relationen innan han "går vidare och testar något annat". "För mig hade det varit väldigt förvirrande i början av vår relation att samtidigt vara tillsammans med en man. Det tror jag."

Martin kan tänka sig att i framtiden ha både en relation med en man och en kvinna. Han menar att det skulle vara önskvärt att dessa två partners båda skulle fungera som primärpartners, vara lika värderade. Han tror inte att det skulle kännas uppsplittrat att ha två primära partners.

Men jag har naturligtvis svårt att svara på frågan [skrattar] eftersom jag inte har den erfarenheten än. Men jag vet i alla fall att, att i ett inledningsskede i min nya relation med min kvinna, där hade det känts väldigt splittrande. Jag tror att det är viktigt att vårda en relation, att känna sig trygg i den och veta vad jag gör. Och när den tryggheten finns då för oss, då kan vi upptäcka andra vägar, tror jag, tillsammans.

Martin och hans partner har talat lite om detta och han menar att de har ungefär samma inställning till det hela.

Gunnar (född under slutet av 1950-talet) menar att han "teoretiskt sett" alltid haft möjligheten att bli förälskad i en man. Han har dock "levt i långa relationer" med kvinnor. Han tycker inte att man, om man har en lång relation, kan "springa omkring och vänsterprassla med människor", "oavsett kön". "Däremot så finns en komplexitet i det hela, när man just är bisexuell, att det inte är längtan efter en annan kvinna." Han ser det som att om han är tillsammans med en kvinna är inte längtan efter en *annan* kvinna lika stark som längtan "efter att faktiskt träffa en man".

Gunnar tror inte på möjligheten att ha två parallella relationen. Sedan påpe-

kar han att "hela AIDS-vågen" har varit betydelsefull för "människor i min generation". Denna kom när Gunnar var "ungefär" 22 år gammal. Åtminstone till en början förknippades AIDS i mångt och mycket med homosexuella män, kallades "bögpasten".

Jag tror att det är en sån här, också väldigt viktig, eller oerhört, nästan traumatiserande sak. Och det lägger ju locket på, vem man träffar, om man träffar någon: risken. Jag menar, den är ju så oerhört tragisk. För att det handlar ju faktiskt om att man blir best..., jag höll på att säga bestraffad, men att man straffas för, jag hittar inte bättre ord. Jag menar inte straff som något ont, alltså något uppifrån, utan att man straffas för sin, det finaste man kan ha, en sexualitet.

Innan HIV/aids, kunde män eller kvinnor som "vänsterprasslat" "i värsta fall" komma hem med "botbara, om än otrevliga sjukdomar, och graviditet om man är kvinna". Skillnaden nu är att man "i det här fallet" kan ta med sig och smitta en partner och andra "med någonting som faktiskt är en dödlig sjukdom". "Som man själv drar på sig."

Sara (född 1963) uttrycker det som att hon kan känna det som att hon aldrig identifierat sig som bisexuell "riktigt", att känna att hon är det, och en helhet i detta, utan upplever att hennes homo- och heterosida hela tiden löpt som parallella spår, som "två skilda världar". Hon uppfattar också att detta med hennes bisexualitet, eller behov av att få utlopp för sin homosida, är så "förknippat med trohet och otrohet gentemot den här killen" som hon vid intervjutillfället varit gift med under en längre tid. "Alltså vadå, jag är ju ihop med den här killen, då behöver jag ju inte bekymra mig för något annat."

Att få bekräftelse för både sin hetero- och sin homosida

Stina upplevde att en älskarinnerelation vid sidan av hennes olikkönade primärförhållande gav ett erkännande både från omgivningen och inför sig själv av hennes bisexualitet. Sara upplevde en samkönad attraktion utanför hennes olikkönade primärrelation som mer problematisk än en olikkönad attraktion, just för att det påminde henne om vad "hon valt bort", påmint henne om hennes bisexualitet. Selma som pendlat mellan en homo- och en heterosexuell identitet, beroende av hennes nuvarande relation, har i tider av positiva samkönade relationer börjat tvivla på sitt olikkönade begär, respektive i tider av positiva olikkönade relationer börjat tvivla på sitt samkönade begär.

Martin berättar att han när han levde enbart med män kunde känna förvirring när han känt sig attraherad av en kvinna. "Fel attraktion" kunde få honom att undra, "vad är det här, är jag på fel väg". Han känner sig "inte förvirrad i det idag", och upplever att han har ett starkt behov av "båda sidor".

Och nu har jag väl lyckats hitta en grupp män som jag får näring av så att säga. Och jag tror att jag behöver få näring av både män och kvinnor. Och, ja för mig, handlar det om en balans på något sätt.

"Näring" handlar för Martin i nuläget i första hand om en "emotionell bekräftelse", att ha tillgång till människor av båda könen som står en väldigt nära, så kallade emotionella partners, snarare än sexuell bekräftelse, och sexuella partners av båda könen.

Framtida förväntningar

Om Gustaf går in i en relation med en ny kvinnlig partner igen är det "självfallet så att hon ska förstå det". Om Gunnar skulle träffa en kvinna idag tror han att det skulle gå att både ha relationen med kvinnan och vara kvar i homovärlden. Att det är beroende på "hur pass openminded den tjejen är".

Att umgås i de här sfärerna i sig, är inget problem i sig. Snarare handlar det om vilken överenskommelse man har kring andra sexuella kontakter, hur trygga man är i varandra, hur hotad man kan vara etc. Jag menar, det finns ju en del inom heterovärlden som lyckas med sånt också.

Att skapa sina egna relationer

Övergripande handlar dessa frågor om normativitet, och vad för slags relationer som uppfattas som "normala". Vad det innebär att ha eller hysa önskemål om att ha relationer som inte uppfattas som "normala".

Mina intervjupersoners funderingar kring och erfarenheter av alternativa relationer, utanför det som uppfattas som heteronormativt, dvs. en tvåsam monogam relation mellan man och kvinna, väcker tankar om vad det innebär att "construct our partnership from the start". Vad innebär det att inte ha några representationer eller samhällseliga förebilder utanför "heteronormen"? Det kan vara lättare att definiera sin relation själv om man inte lever i en olikkönad relation. I och med att grundförutsättningarna: en relation mellan man och kvinna, är satta ur spel när det kommer till relation mellan kvinna och kvinna eller man och man, öppnas relationsnormen upp något för viss omformulering av relationskontraktet. Det förefaller som om ju närmare normen man befinner sig, dvs. ju mer likt den egna livsformen är normen, desto mer låst blir man i normen. Ju längre från normen livsformen befinner sig, desto friare gentemot normen kan man vara.

Noter

- ¹ Mina intervjuer med de bisexuella männen ägde rum under maj och september 2001. Intervjuerna med kvinnorna med bisexuella erfarenheter ägde rum mellan november 1999 och april 2000. Med bisexuella män avses män som identifierar sig som bisexuella. Med kvinnor med bisexuella erfarenheter avses kvinnor som har känt viljan och haft förmågan att attraheras av både män och kvinnor och även i någon utsträckning levt ut denna vilja och förmåga, här genom sexuell praktik med både kvinnor och män. Det är dock inte alla intervjupersoner i studien som identifierar sig som bisexuella, varför jag har valt att referera till dem genom deras minsta gemensamma nämnare: deras bisexuella erfarenheter.
- ² Monosexuella är en paraplyterm för hetero- och homosexuella som inte identifierar sig som bisexuella eller har bisexuella erfarenheter.

Referenser

- Bertilsdotter, H.: "Den blanka spegeln – en modell som visar hur (bisexuella) identiteter skapas och en diskussion om erkännandets betydelse vid identitetsformning, cd-uppsats, sociologiska institutionen, Lunds universitet, 2000
- Fox, R.C.: "Bisexuality in perspective: A review of theory and research", i Firestam, B.(red.), *Bisexuality: The psychology and politics of an invisible minority*, Thousand Oaks 1996
- Gustafsson, M.: "Till tygellöst leverne - En bisexuell kritik av tvåsamhetens hegemoni", *lambda nordica*, 2001(5)1-2
- Pierce Buxton, A.: "Writing our own script: How bisexual men and their heterosexual wives maintain their marriage after disclosure", i Beemyn, B., & Steinman, E. (red.), *Bisexuality in the lives of men: Facts and fictions*, Journal of Bisexuality 2001(1)2-3
- Rust, P.C.: *Bisexuality and the challenge to lesbian politics*, New York 1995,
- "Monogamy and Polyamory – Relationship Issues for Bisexuals", i (red) Firestam, B.: *Bisexuality: The psychology and politics of an invisible minority*, Thousand Oaks: 1996
- Yoshizaki, A.: "Breaking the rules: constructing a bisexual feminist marriage", i Reba Weise, E.(red.), *Closer to home: Bisexuality and feminism*, Seattle:1992

Intervjuer (angett datum är datum för intervjutillfället)

från Göteborg

George, 26 år, 010919, samboförhållande med kvinna, haft sexuella kontakter med män
Gustaf, 35 år, 010918, haft förhållanden med kvinnor, haft sexuella kontakter med män
Gunnar, född i slutet av 50-talet, 010920, haft förhållanden med kvinnor, haft sexuella kontakter med män

från Malmö

Mats, 36 år, 010906, samboförhållande med kvinna, haft sexuella kontakter med män
Martin, 45 år, 010903, särboförhållande med kvinna, haft förhållanden/sexuella kontakter med män

från Skåne

Selma, född 1966,000419, särboförhållande med kvinna, haft förhållanden med män
Stina, född 1976, 991201, samboförhållande med man, haft sexuell kontakt med kvinna
Sara, född 1963, 991126, samboförhållande med man, haft förhållanden med kvinnor
Sofia, född 1976, 000411, haft förhållanden med både män och kvinnor

Summary

How are the limits between group identities produced and how are they maintained? And what importance has the social recognition got for the meaning of identities? What could it mean to leave a home and a secure identity and move into a social borderline area. This paper is based on the authors work in sociology, dealing with interviews with women having had bisexual experiences. They lived in the province of Skåne in Sweden.

Hanna Bertilsson, fil. kand. i sociologi vid Lunds universitet, är doktorand i sociologi inom ramen för Genusforskarskolan, Umeå universitet, i samarbete med partnerhögskolan, Högskolan i Kalmar.